

УДК 177

Дударьов В.В.¹, Николаєва М.В.²

¹ канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

КАТЕГОРІЯ «ЦІННОСТІ» ЯК КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Категорія цінності – одна з найскладніших категорій в філософії, соціології і психології. Нерідко у визначенні цієї категорії відповідно її природи, ролі, значимості для різних сторін життєдіяльності і поведінки людей існують протилежні думки. Це обумовлено тим, що дана категорія є не тільки теоретичною, але й відбиває реальні критерії, орієнтири для поведінки людей. Так, в циклі філософсько-соціологічних дисциплін (В.Тугарінов, О.Дробницький, К.Абульханова-Славська, Г.Ділігентський та інші) категорія ціннісних орієнтацій співвідноситься з категоріями норм і цінностей, нормативно-ціннісних систем і соціальної дії, в циклі конкретно соціологічних дисциплін (І.Бестужев-Лада, В.Лісовський, М.Іконнікова, І.Кон, В.Ядов та інші) – з категоріями мотивації та управління діяльністю людей та їх об'єднань, в циклі психологічних і соціально-психологічних наук (М.Бобнева, Б.Паригін, Д.Фельдштейн, Б.Додонов, В.Семенов та інші) – з категоріями, які описують механізми поведінки і діяльності, їх регуляції.

Е.Дюркгейм і М.Вебер включали цінності в структуру життя суспільства, яке на їх погляд створює регуляційну сукупність законів збереження діючої системи, для її управління та збереження в рівновазі. Концепція збереження існуючих цінностей висвітлює їх важливу регулятивну функцію. Так, відомий класик соціології й філософії Е.Дюркгейм порушує питання про джерело цінностей і доходить висновку про те, що таким джерелом у процесі практичної діяльності стають ідеали, тобто міркування людини про те, що ще не існує в дійсності. А речі стають цінністю (мають цінність) тоді, коли вони відповідають втіленому в них ідеалу або виражають ідеали [2]. Далі з аксіології Е.Дюркгейма можна з'ясувати, що ідеали історично змінюються, зі зміною ідеалів виникають нові системи цінностей. У такий спосіб встановлюється певна закономірність у розвитку систем цінностей. Значимість цінностей в підходах М.Вебера проявляється в тому, що в основі системи соціальних відношень він бачив переконання і цінності. Домінуючу роль в духовному житті суспільства відіграють матеріальні та ідейні інтереси. Це сприяло розвитку теорій о переважній ролі суб'єктивного фактору у суспільних процесах. Людське життя, за М.Вебером, різноманітне та мінливе, при цьому воно керується мінливими мотивами і намірами. Тому необхідно зрозуміти, які наміри мають люди, до яких цілей прагнуть, які їх цінності, бо саме вони надають значення діям та соціальним явищам [1].

У Рикерта, Дільтея, Тойнбі людське суспільство – це безмежна різноманітність різних типів культур, зі своїми специфічними цінностями, внутрішнім духовним життям, які, з їх точки зору, можуть розглядатися як світогляд в конкретних історичних формах їх існування [3].

Велике місце особистісним установкам і цінностям при аналізі причин та рухомих сил суспільного життя було відведено в працях У.Томаса і Ф.Знанецького. В їх теорії соціальної дії суспільство розглядається як культурна система, яка складається з економічних, соціальних та інших підсистем. При цьому, особливе місце вони відводять соціальній підсистемі: її природа визначається характером соціальних дій людей, в основі яких знаходяться цінності і установки. Соціальні норми і цінності розглядаються як об'єктивні умови, які виступають важливими елементами в розумінні соціальної ситуації. Роль цінностей є такою значимою, що розбіжність групових цінностей з індивідуальним сприйняттям ситуації призводить до соціальної дезінтеграції.

Представник системного підходу Н.Луман розглядав цінності як точку зору, яка виділяє найкращі в порівнянні з іншими наслідки дії. Виходячи з теорії ціннісно-нормативного консенсусу, Н.Луман каже про цінності як програму прийняття рішень з ефективнішими ніж інші програми наслідками застосування як для окремої людини, так і для соціальної системи в цілому.

Таким чином, в соціології в якості цінностей розглядаються компоненти соціальної системи, які частіше співвідносяться з елементами культури. Їм надається роль інструментів в соціальній регуляції, як зв'язуючої ланки, яка поєднує інтереси і потреби людей з їх ідеями, ідеалами, поведінкою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вебер М. Основные социологические понятия / Избранные произведения. – М., 1990. – С. 234-289.
2. Дюркгейм Э. Ценностные и реальные суждения // Социологические исследования. – 1991. – №2. – С. 41-53.
3. Ионин Л. Г. Социология культуры: учебное пособие. – М.: Академия, 1998. – 675 с.